

THEDE PALM:

Sverige och Mellanamerika

Socialdemokratiska partiets internationelle sekreterare Pierre Schori gav i höstas ut en bok om utvecklingen i Mellanamerika. Thede Palm har skrivit sin artikel med utgångspunkt från denna bok. Han vill ha sagt att han avslutat artikeln i början av juni i år, och mycket har kunnat hända sedan dess. Det är modigt av Schori, menar han, att våga ge ut en bok om länder, där regimerna växlar snabbt och revolutioner avlöser varandra. Schori är emellertid starkt engagerad i utvecklingen i Mellanamerika genom att han har en framträdande ställning inom Socialistinternationalen. Efter ett eventuellt regimskifte i höst kommer hela Sverige att bli engagerat, säkerligen genom en mer antiamerikansk utrikespolitisk inställning och dessutom genom att ge u-hjälp till Kuba och Nicaragua.

Gerillaräder och terroraktioner slås upp under stora rubriker. Vardagslugn konstateras under små. En liten tidningsnotis på några rader den 3 maj innehöll, att en 1-majdemonstration gått genom gatorna i staden San Salvador utan störningar från något håll. Vem hade kunnat förutsäga detta bara några månader tidigare? Lugn i El Salvadors huvudstad är värt all uppmärksamhet – så länge det varar.

Det intryck en läsare här hemma får genom tidningar och TV av politisk verksamhet i Mellanamerika är att revolutioner avlöser varandra och att gerillaverksamhet och blodigt förtryck uppträder överallt. Men så är inte fallet. I flera länder råder normal ordning, även om de känner sig hotade av oroliga grannar. Detta gäller t ex Honduras, som gränsar till det revolutionära Nicaragua. Man kan inte veta vad som där händer, och när. Därför är det modigt gjort att skriva en bok om läget i de många mellanamerikanska staterna, där allt är snabbt föränderligt. Pierre Schori, det svenska socialdemokratiska partiets internationelle sekreterare och verksam inom Socialistinternationalen – där han enligt en mening, som kunnat konstateras i Västtyskland, snarare uppträder som vänsterradikal än som socialdemokrat – gav i höstas ut boken "I orkanens öga. Om den kommande revolutionen i Centralamerika" (Tidens förlag). Redan genom bokens titel säkerställer han sig. I orkanens öga betyder lugnet före stormen: Revolutionen kommer, förr eller senare. Just Honduras är ett bra exempel. Landet är lugnt, men det befinner sig enligt Schori i en "förrevolutionär situation".

En så god bedömare som Andres

Küng har i en recension i SvD den 1 mars i år skrivit positivt om Schoris skarpa inställning mot vissa regimer i Mellanamerika men kritiskt om hans överslättande attityd gentemot Kuba. Den senare är dock lätt att förklara: Schori är direkt underställd Olof Palme, Fidel Castros vän. Küng framhåller med rätta att Schori är både beläst och berest inom det område han behandlar och tillägger att han "ger en föredömlig historisk ram till Centralamerikas nuvarande roll som brännpunkt i världspolitiken." Detta är dock något förenklat. Schori säger, för att nämna ett exempel, att "den spanska kolonialismen var lika hänsynslös här som på öarna. Motståndet slogs med lika brutalt. Urgamla kulturer krossades: aztekerna, mayas, toltekerna. Här fanns guld och silver att hämta. Kött och kakao exporterades i stora mängder till Europa." Att kakaoexporten skulle vara så upprörande är svårt att förstå – köttexporten på 1500-talet känner jag inte till. Toltekernas kultur hade gått under flera århundraden före Columbus, den äldre mayakulturen likaså och av den yngre fanns bara rester kvar. Men Schori tycker illa om västerländska stormakter, Spanien då och USA nu. Hans bok innehåller många fakta men måste alltså läsas med förstånd. Objektivitet har förmodligen inte eftersträvats, men däremot engagemang.

Valen i El Salvador

Bakgrunden till de blodiga inbördesstriderna i El Salvador ligger utan tvivel i huvudsak i den jordbrukspolitik, som hänsynslöst utnyttjade och förbrukade den inhemska arbetskraften. När till sist

ett förtvivlat uppror bröt ut på 1930-talet, undertrycktes det med sådana metoder att "lugn" rådde i ungefär femtio år. Grogrunden för ett nytt uppror fanns kvar. Den opposition, som framträdde på 1970-talet, undertrycktes visserligen av en militärjunta, men den stöddes som Schori påpekar av den katolska kyrkan. Gerillakriget bröt ut. Ett försök till en jordreform inleddes, men en reform, som går ut på att jordlotter skall delas ut till lantarbetare samtidigt som produktionssiffrorna från stordriften av samhällsekonomiska skäl skall hållas uppe, är inte lätt att genomföra.

Fullständigt kaos uppstod med en höjdpunkt i mars 1980, då ärkebiskop Romera mördades, sedan han bestämt uttalat sig mot den regerande juntan. Från 1981, då president Reagan tillträdde i USA, fick samma junta hjälp därifrån – den hade en tid köpt sina vapen från Israel. I Washington var man övertygad om att gerillan fick vapen från Kuba via Nicaragua, alltså från den internationella kommunismen. Det är knappast troligt att denna åsikt förändrades, då Socialistinternationalen ingrep på gerillans sida och samtidigt både understödde med pengar och erbjöd sig att mäkla fred.

Att ett val trots allt kunde hållas i mars i år berodde först på att juntan störtats och ersatts med en regering av civila och militärer med kristdemokraten Napoleon Duarte i ledningen. Vidare tryckte USA på: juntan hade visat sig vara alltför belastad för en allierad och dess metoder var omänskliga. Att folket ville ha fred var inte heller att misstaga sig på. Gerillan hotade till livet var och en som gick till det val, som också Socialistinterna-

tionalen tog avstånd ifrån (Schori kallar valet "att putsa förtryckets fasad"). Mot alla förväntningar gick valet lugnt, deltagandet blev stort, något valfusk har inte påvisats. Resultatet blev också oväntat. Kristdemokraterna såg ut att vinna med 24 platser av 60 i parlamentet men blev utmanövrerade av fyra småpartier till höger under ledning av en fd gardesofficer Roberto d'Aubuisson. En koalitionsregering med kristdemokraterna bildades med ett program, som i varje fall omfattar jordreformer, även om motståndet mot dem är stort på sina håll och kan medföra att de skjuts upp. Det är ingen hemlighet att USA klargjort att det inte kunde bli fråga om stöd till en ytterlighetsregering.

Alltså finns en möjlighet till lugnare tider i El Salvador; men därför fordras att gerillan lägger ned vapnen och att militären hindras från att utkräva hämnd. Återfall från båda sidor kan förväntas och har också förekommit. Landets nye "interimpresident" Alvaro Magana har dock i början av maj tagit upp frågan om amnesti för deltagare i gerillan.

Den blodigaste regimen

Den regim, som under de senaste åren haft makten i Guatemala, har förmodligen varit den värsta i Mellanamerika. Olika bedömare har gjort olika beräkningar av antalet mördade per år. Gemensamt för dem är att de räknat mördade i tusental, att de framhåller att terrorn letts direkt av regeringen och att ett stort antal av offren varit indianer.

Guatemala stöddes efter andra världskriget av både ekonomiska och politiska

skäl av USA. De amerikanska investeringarna var avsevärd. En stabil regim var önskvärd. Från 1977 stoppade president Carter det militära stödet – terrorn hade blivit alltför hänsynslös. När president Reagan tillträdde, trodde förmodligen både han och Guatemalas regeringschef general García att allt skulle återgå till det gamla. Men regimen var för svår. Ett val ordnades den 7 mars för att få fram en ny och "ren" regering, men valfusket var påtagligt och ingen kunde se skillnad på García och hans efterträdare.

En av de sista dagarna i mars kom en lösning av rent mellanamerikansk modell, nämligen en revolution. Den organiserades av yngre officerare. Vad den kan medföra är, när detta skrivs, inte klart. Ledarna ville nämligen avsätta juntan, vilket lyckades, men de hade inte förberett en ny regering. De tillkallade en fd brigadgeneral Rios Montt, som tidigare stått i opposition mot arméledningen och som då skickats till Spanien som militärattaché. Därefter hade han tagit avsked. En gång tidigare hade han ställt upp i ett val som kristdemokrat. Han gör inte någon hemlighet av sin kristna tro. Utsikterna för landet med honom i ledningen borde alltså vara hoppningivande, men just nu är de inte mer än så. Vilket stöd han har är inte möjligt att säga. Ett land, som alltför länge haft blodshämnd som en integrerad del av sitt samhällssystem, övergår inte plötsligt till någon humanitär regim.

Det omstridda landet

Ännu 1979 lydde Nicaragua under diktatorn Somoza och hans familj – Schori kallar med rätta regimen ett familjeföre-

tag. Detta stödde sig på ett nationalgarde och var starkt korrumpert. Efter ett blodigt inbördeskrig tog sandinisterna över. De är uppkallade efter en tidigare nationalhjärte Sandino och de stöddes redan från början av Socialistinternationalen och från hösten 1980 av en särskild kommitté inom denna. Där återfanns François Mitterrand (om han fortfarande sitter kvar är väl tvivelaktigt), Willy Brandt, Michael Foot, Anker Jørgensen, Bruno Kreisky samt Olof Palme, Socialistinternationalens sekreterare svensken Bernt Carlsson och Pierre Schori. Den sistnämnda målar i sin bok en revolutionär idealbild av Nicaragua 1980. Men även hos honom märker man en viss osäkerhet vad beträffar 1981. "Olyckskorpar kraxar om en obönhörlig totalitär utveckling," heter det. Han nämner ingenting om de hänsynslösa förflyttningarna av indianer i gränslanden mot Honduras, ett brott mot mänskliga rättigheter som annars är väl värt att framhålla. Han talar inte heller om hur många tusen militära "instruktörer" från Kuba, som nu bygger upp sandinisternas "hemvärn", den polis- och arméorganisation som skall skydda den nya diktaturen. Vill han veta mer om den saken kan han vända sig till Alfonso Robelo, en oppositionsledare som hoppat av till USA och som Schori känner. Eller kan han vända sig till den säkerhetschef från Nicaragua, som hoppat av i Costa Rica och som där sagt att sandinisterna håller på att lägga landet under Sovjetunionen.

Den katolske ärkebiskopen i huvudstaden Managua har i en intervju understrukit, att striden mot Somoza var hela folkets sak och att begeistringen var stor över sandinisternas seger. Men nu sak-

nar rörelsen ett bredare stöd hos folket. Brott mot människorätten, militariseringen, centraliseringen, allt tyder på att ett marxistiskt totalitärt system efter mönster från Kuba utvecklar sig, sade han.

Själva maktövertagandet gick inte heller idylliskt till. Massgravar med skjutna Somozaanhängare har påträffats. Åtskilliga tusen politiska fångar finns i primitiva fängelser. Schori nämner dem inte. Men, som Kung påpekat i sin ovan nämnda recension, han säger inte heller ett ord om fängelserna på Kuba i Fidel Castros polisstat.

Vi – dvs Socialistinternationalen – bör "fortsätta att medverka till att Ronald Reagan lär sig leva med sandinisterna och sandinisterna med oppositionen," skriver Schori majestätiskt i sin bok. Man får räkna med att det kommer att ta tid.

Sverige i bilden

En svensk kan fråga om alla dessa blodiga revolutioner i mellanamerikanska smårepubliker egentligen har någon betydelse för Sverige. Svaret är ja, i två hänseenden. Först är som här framgått svenska socialdemokrater verksamma i den mäktiga och starkt vänsterradikala Socialistinternationalen, som ivrigt engagerat sig i Mellanamerika. Schoris bok visar i alla avseenden hans förkärlek för Kuba och hans aversion mot USA och mot president Reagan personligen. Inte heller finner man någon som helst förståelse för att USA, som redan har det kommunistiska Kuba mellan sig och den för USA livsviktiga Panamakanalen, reagerar mot att få fler Moskvatrogna

länder i detta känsliga område. Med Olof Palme som eventuell – detta skrivs i början av juni – statsminister i höst kan svensk utrikespolitik förmodas åter bli aktivt anti-USA. Till någon fördel för Sverige blir ju inte detta.

Det andra är att Sverige, som näst Sovjetunionen ger det största ekonomiska bidraget (345 milj svenska kronor) till Vietnam trots dess pågående erövringskrig mot Kampuchea, med Olof Palme vid makten kan förmodas komma att återuppta subsidierna också till Kuba, trots dess engagemang med trupper på flera ställen i Afrika, nu också i Mellan-

amerika. Officiellt blir det väl som tidigare, att den svenska hjälpen avses för inköp av skrivpapper! Hur diktaturen i Nicaragua än utvecklar sig, kommer detta land att få fortsatt ekonomiskt stöd från Sverige. Vid Olof Palmes sida i majdemonstrationen i år gick en representant för den nya diktaturregimen.

Redan lämnar enligt Schori LO och TCO(!) bidrag till gerilla och revolution i Mellanamerika. Svenska staten förväntas ha råd med större summor. De svenska skattebetalarna, ett tåligt släkte, kommer att få ge sina pengar i form av hjälp.